

V rámci programu kongresu vystúpil aj J. Piaček s informáciou o prvej slovenskej filozofickej encyklopédii, dostupnej na PC disketách.

Predseda SFZ T. Pichler sa s účastníkmi kongresu rozlúčil záverečnou rekapituláciou, v ktorej zhodnotil jeho prínos pre ďalší rozvoj slovenskej filozofickej komunity tak z profesionálneho, ako aj zo spoločenského hľadiska. Napokon prenechal slovo W. Wel-schovi, ktorého pohostinské vystúpenie sa uskutočnilo vďaka súčinnosti organizačného výboru kongresu s Európskym kultúrnym klubom. Jeho prednáška na tému komparácie rôznych druhov svetov dala dôstojnú bodku za prvým Slovenským filozofickým kongre-som.

Na základe ohlasov na uskutočnené vrcholné profesijné podujatie možno konštato-vať, že Slovenský filozofický kongres nepochybne splnil svoj účel – dať dôstojný rámec stretnutiu slovenskej filozofickej komunity, poskytnúť možnosť spoznať bližšie prácu kolegov na iných filozofických pracoviskách, nadviazať užitočné kontakty. Zároveň je i príslubom pre budúcnosť, že sa novembrový kongres stal základom novej tradície.

Jana Balážová

PhDr. Jana Balážová, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
SR

ČLOVEK MEDZI ŽIVOTOM A SMRŤOU

Čo je smrť? pýtali sa Erazima Koháka. Ako to mám vedieť, keď som ešte nikdy ne-umrel? odpovedal. Takto sa vraj v antike utešovali Epikurovi žiaci. Kým som ja, smrť ešte nie je, a keď bude smrť, ja už nebudem.

Smrť sa nás teda netýka, ako hovoril aj Gorgias. Ale je to vskutku len sofistická úte-cha. Týka sa nás, a to veľmi, ba najviac, tvrdí zase Heidegger; žijeme sub specie mortis. A môžeme o nej aj hovoriť, donekonečna sa nad ňou zamýšľať, uvažovať o nej od najab-straktnejšej úrovne po najkonkrétnejšiu, po rozlúčku s umierajúcim, ktorého držíme za ruku a snažíme sa urobiť mu odchod čo najdôstojnejším, čo najviac mu spríjemniť posled-né chvíle. Ako to urobiť, čo mu povedať, ako sa správať?

Smrť sa nás teda týka, ba dnes máme o nej už osobitnú vedu. Pravda, týka sa nás len zvonku, po umierajúceho, kým nezavrie oči navždy. Potom končíme, trinásť komnata, ktorou je smrť sama, sa nám nikdy neotvorí. Rozprávanie tých, čo prežili svoju klinickú smrť, je rozprávaním o umieraní a nie o smrti, a tí, čo k nám – vraj! – hovoria zo záhrobia, sú tiež ešte živí. A ak zostanú nesmrteľní, o smrti nám tiež nikdy nič neprežradia. V zmys-le nezískanej skúsenosti sa nás smrť vskutku netýka. Život a smrť tvoria protiklad, z kto-

rého poznáme len život. Ale ako môžeme potom poznať život, keď nepoznáme smrť? Poznáme ju vďaka tomu, že máme vonkajšiu skúsenosť o smrti druhého, o smrteľnosti živého vôbec, o presiaknutosti života všetkým, čo vedie k smrti, o bolestiach tela i ducha, o hraničných situáciách v podobe onoho memento mori, o strachu pred smrťou, o našej slobode k smrti, o našej vlastnej smrtonosnosti čiže o všetkých výkyvoch života medzi jeho vrcholmi a priepasťami. Spoznávame teda smrť za živa a vieme o nej hovoriť, kým sa týka života, jeho ochrany a boja proti zbytočnej, neprirodzenej smrti. A to stačí. Keď víťazí, vymyká sa nám všetko z rúk. Žijeme so smrťou a sme ňou prerastení; presnejšie povedané, smrteľnosťou; my najviac zo všetkých živočíchov.

Takto, zvonku, sa o smrti hovorilo na konferencii *Medzi životom a smrťou*, ktorú v dňoch 8. a 9. decembra 1995 usporiadali v Martine dekan Jeseniovej Lekárskej fakulty UK v Martine, riešiteľský kolektív grantovej úlohy č. 1/695/93, Ústav ošetrovateľstva JLF UK v Martine a I. interná klinika JLF UK v Martine. Konferencia bola medzinárodná, aktívne sa na nej zúčastnili aj viacerí poľskí a ruskí autori. A bola interdisciplinárna. Filozofi, teológovia, literárni vedci, psychológovia, psychiatri, právnici, sociológovia, pedagógovia, prirodzene, najviac lekári a iní zdravotníci tu prednášali z najrôznejších hľadísk o smrti, umieraní, o umierajúcom, o správaní sa jeho i tých, čo sú okolo neho a podobne.

Odzneli tu teda aj filozofické a teologické úvahy, analýzy literárnych diel, v ktorých je smrť dôležitou témou (*Problematika nevyliciteľne chorého v reflexii modernej slovenskej prózy; Ako zomiera Ipolit Terentiev z Dostojevského románu Idiot*, úvahy nad dielom E. M. Šoltésovej *Moje deti*), ba dokonca aj prednáška *Hudobný predobraz smrti ako duchovné poslanstvo živým* s ukážkami. Boli zaujímavé, pútavé, ale napokon predsa len trochu odťažité od hlavnej problematiky konferencie, ktorá bola konkrétnejšia a aj aktuálnejšia a ktorá patrila zväčša do oblasti teoretickej i aplikovanej lekárskej etiky. Vedecký, technický, racionalizačný, humanizačný a iný vývoj nastoľuje dnes mnoho problémov v tejto disciplíne, ktoré zaujímajú a znepokojujú aj širšiu verejnosť a ktorých riešenia sa často dostávajú nielen do vzájomného konfliktu, ale aj do konfliktu s postojom samotných zdravotníkov. Prejavilo sa to aj na konferencii, hojne zastúpenej lekármi.

Tak tu odzneli medziiným témy: *Ošetrovateľské aspekty vzťahu k nevyliciteľne chorému a zomierajúcemu; Morálne aspekty práce s človekom v existenciálnej núdzi ochorenia; Psychologické aspekty starostlivosti o umierajúceho; Úcta k starobe; Etické zásady uplatňované v procese vývoja liekov; Doprevádzanie priateľa štádiami umierania; Niektoré etické aspekty terminálnej starostlivosti* a mnohé iné. Odznela však aj prednáška *Trestnoprávne aspekty problematiky nevyliciteľne chorého pacienta a človeka vôbec* a iné, o eutanázii, transplantácii, resuscitácii, ktoré najviac rozvírili mysle, srdcia a aj diskusiu. Osobné presvedčenie sa tu dostávalo do konfliktu so zákonom, náboženské cítenie s požiadavkami rozumu, vedy, techniky. Konflikty sa prejavili nielen v oficiálnej diskusii, ale aj v kuloároch, kde dochádzalo k vášnivým osobným vyznaniam; zase pre a proti.

Konferencia ma príjemne prekvapila. Hovorilo sa tu vecne, analyticky, nepateticky o niečom, čo sa dlho tabuizovalo nielen u nás, ale aj v ostatnom civilizovanom svete. Vývoj, ktorý je aj vyspievaním rozumu, však postupne všetky tabu rúca, zaháňa tmu a presvetľuje aj najtemnejšie zákutia. Tak aj smrť a všetko, čo s ňou súvisí. Aj tu sa treba racionálne zmocniť všetkého, čoho sa len možno, diskutovať, pítvať a zaháňať nemiestnu

zdržanlivosť. Len tak sa dá človeku pomôcť. A moderná medicína má na to v niektorých odboroch veľké možnosti. Prírodnú smrť nikdy nepremôžeme, no môžeme čo najviac premôcť jej bezohľadnú nevyspytateľnosť v našom živote a taktiež môžeme podstatne obmedziť našu vlastnú smrtonosnosť ako jeden z dôsledkov našej slobody. Ale o tom všetkom treba hovoriť, skúmať to, poznávať to.

Konferencia *Človek medzi životom a smrťou* teda zahájila niečo, v čom treba pokračovať. Som rád, že som sa jej mohol zúčastniť, predniesť svoje názory, a najmä vypočuť si iné.

Vďaka aj organizátorom, ktorí zvládli nielen technickú stránku veci, ale sa aj podieľali na viacerých referátoch (M. Nemčeková, K. Žiaková, M. Palenčár a iní).

Teodor Münz

PhDr. Theodor Münz, CSc.

Filozofický ústav SAV

Klemensova 19

813 64 Bratislava

SR